

Sinteză: politici publice pentru consolidarea cooperativelor agricole din România. Nevoi și finanțare

Autor: Alexandra Popa

Introducere

Cooperativele agricole pot deveni un pilon al agriculturii românești, în special pentru segmentul așa-numitei „agriculturi de mijloc”: exploatații familiale comerciale de dimensiune medie, capabile să fie eficiente economic și să rămână legate de comunitățile rurale. Totuși, după aderarea României la UE (2007), acest segment a avut o evoluție lentă și fragmentată. Agricultură românească rămâne foarte polarizată: peste 75% din exploatații au sub 5 ha, peste 95% sunt înregistrate ca persoane fizice, iar marile exploatații controlează majoritatea terenurilor.

Cooperativele pot agrega resursele fermelor mici și medii, crescând veniturile membrilor, facilitând accesul la piețe, lanțuri scurte de aprovizionare și negocierea colectivă cu marile rețele comerciale. În plus, ele oferă o soluție de dezvoltare durabilă, care întărește reziliența comunităților rurale și contribuie la echilibrul socio-economic. Cu toate acestea, multe cooperative sunt inactive sau create strict pentru a beneficia de fonduri europene și scutiri fiscale, fără activitate economică reală.

Evoluția politicilor publice după 2007

PNDR 2007–2013 a oferit sprijin limitat pentru asociere, prin Măsura 142 (grupuri de producători). Doar 32,12% din fondurile alocate (9,2 mil. €) au fost contractate de 53 de grupuri, însumând 3016 membri. Din 2.111 exploatații de semi-subzistență vizate, doar 84 (4%) au beneficiat efectiv

PNDR 2014–2020 a corectat parțial aceste probleme, sprijinind înființarea a 301 cooperative și 32 grupuri de producători prin Măsura 2 (consiliere). Cooperativele au avut acces preferențial la investiții (Măsura 4.1 – exploatații agricole, 4.2 – procesare, 16.4 – lanțuri scurte). În total, au fost contractate 498 de proiecte, în valoare de 592,5 mil. €.

Mai mult, legislația fiscală (Legea 164/2016 și Legea 21/2019) a introdus scutiri de impozite (pe profit, venituri, arendă, terenuri și clădiri utilizate prin cooperative). Pentru a beneficia, membrii trebuiau să vândă cel puțin 50% din producție prin cooperativă.

PNS 2023-2027 continuă prioritizarea cooperativelor, oferind punctaj suplimentar la intervenții precum DR-13 (exploatații agricole), DR-14 (zootehnie), DR-15 (pomicol), DR-20 (procesare) etc. Totuși, intervenția DR-35 (pentru lanțuri scurte) a fost eliminată în 2024, dezavantajând fermierii mici.

Aceste măsuri au rezultat într-o creștere a numărului cooperativelor agricole: în 2023 erau 2.620 cooperative, cu 70% mai multe decât în 2020 și cu 163% mai multe decât în 2017. Însă aproape jumătate nu și-au depus bilanțul contabil, ceea ce indică lipsa de activitate reală. Un sondaj CRPE (2023) arată că 80% dintre cooperative au fost înființate pentru accesarea de fonduri europene, iar 50% pentru facilități fiscale. Totuși, 54% dintre acestea consideră accesul la finanțare cea mai mare provocare.

Perspectiva instituțiilor financiare

Agricultura românească are cel mai mare deficit de finanțare din UE (2022). În Franța sau Danemarca, aproape 50% dintre fermieri au accesat credite, în România sub 5% (studiu fi-compass, 2020). Cooperativele sunt percepute ca structuri instabile, fără active bancabile și cu fluctuație mare de membri.

Gradul mediu de capitalizare al cooperativelor este de 7,9%, ceea ce indică o autonomie financiară extrem de scăzută. Deși există instrumente precum garanții FGCR, credite subvenționate FEI sau instrumente „blended”, acestea sunt folosite mai ales de fermieri individuali, nu de cooperative. Numărul de împrumuturi acordate efectiv cooperativelor rămâne „de ordinul zecilor”.

Nevoile de finanțare - cercetarea CRPE (2025)

Studiul CRPE din 2025 a arătat o imagine destul de fragilă a sectorului. Din peste 400 de apeluri către cooperative, multe erau inactive sau greu de contactat, semn că o parte importantă există doar pe hârtie. În rândul celor 50 de cooperative care au răspuns, jumătate își susțin activitatea prin reinvestirea profitului, aproape la fel de multe prin contribuțiile membrilor, iar fondurile europene au fost accesate de 40%. În schimb, relația cu băncile rămâne timidă: doar un sfert au reușit să ia credite, iar IFN-urile au finanțat un număr și mai mic.

Problemele par să fie aceleași la toți: birocrăția excesivă, costurile mari ale creditării, lipsa garanțiilor reale și cerințe considerate exagerate, uneori chiar până la 250% din valoarea împrumutului. Așa se creează un blocaj: cooperativele nu pot lua bani pentru investiții pentru că nu au active, dar nici nu pot acumula active pentru că nu au acces la finanțare. Cu toate acestea, dorința de dezvoltare există. Cele mai multe vor echipamente noi, spații de depozitare și investiții în marketing. În ceea ce privește creditele, preferă termene lungi și perioade de grație, adaptate ciclurilor agricole. Faptul că aceste investiții vizează infrastructură comună și tehnologii moderne arată că, dacă ar fi sprijinite, cooperativele ar putea deveni motorul unei agriculturi locale sustenabile.

Modele de bună practică europeană

Alte țări europene au găsit soluții pentru a sprijini cooperativele cu instrumente financiare special gândite pentru ele. În Franța, de exemplu, SIAGI oferă garanții mutuale care iau în calcul nu doar bilanțurile, ci și planul colectiv de dezvoltare. În Italia, Cooperfidi și Coopfin acordă microcredite în condiții avantajoase, completate de mentorat și consiliere, pentru a întări cooperativele mici sau nou-înființate.

Spania merge pe o altă direcție: băncile cooperatiste și BBVA lucrează direct cu cooperativele, oferind împrumuturi adaptate sezonității agriculturii și chiar un sistem de gestionare financiară dedicat relației dintre membri și organizație. În toate aceste cazuri, cheia succesului este aceeași: cooperativele sunt tratate ca organizații cu specific aparte, nu ca firme obișnuite, și primesc soluții financiare flexibile și integrate.

Concluzii

Numărul cooperativelor agricole din România a crescut în ultimii ani, dar multe funcționează doar pe hârtie. Chiar și așa, intențiile sunt clare: aproape toate vor să investească în echipamente, infrastructură și promovare. Problema e accesul la finanțare, unde majoritatea se lovește de aceleași obstacole: birocrăția excesivă, lipsa garanțiilor, și nevoia unor produse financiare gândite pentru modelul colectiv.

În timp ce gradul lor de capitalizare rămâne foarte scăzut, băncile preferă să crediteze membrii individuali și să evite cooperativele ca entitate. În alte state, succesul cooperativelor a venit prin politici și instrumente dedicate, care au înțeles specificul cooperativelor și au construit soluții adaptate.

Așadar, cooperativele rămân una dintre puținele forme asociative capabile să răspundă simultan problemelor economice ale fermierilor și obiectivelor mai largi de sustenabilitate. Dacă primesc suportul potrivit, cooperativele pot deveni nu doar structuri economice eficiente, ci și o soluție pe termen lung la provocările socio-economice și ecologice ale agriculturii.

Astfel, viitorul cooperativizării depinde de un ecosistem financiar adaptat și de politici publice coerente, capabile să consolideze structurile viabile și să stimuleze apariția unor cooperative funcționale și competitive.